

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора економічних наук, професора
ФІЛИПОВОЇ СВІТЛАНИ ВАЛЕРІЇВНИ**
на дисертаційну роботу Цікала Євгена Івановича
на тему «Розвиток системної інтеграції в управлінні підприємствами»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Актуальність теми дисертації обумовлена діалектикою розвитку управління підприємствами, спрямованого на забезпечення їх сталого розвитку шляхом синергетичного поєднання економічної, соціальної та екологічної діяльності. У цьому контексті інтеграція управління підприємствами орієнтує бізнес-модель підприємств на тривале створення цінності для клієнта. Це потребує комплексних управлінських рішень та підходів, внаслідок застосування яких утворюються інтегровані рішення. В умовах турбулентних змін середовища зростає актуальність системності інтеграції, яка потребує від підприємств, у свою чергу, самоорганізації. Усе це зводиться до того, що впровадження і розвиток інтегрованих систем управління (IMS) на основі інтегрованих стандартів (IMSS) стає актуальним через практичну потребу і високий попит. Це обумовлено інтеграційними пріоритетами в корпоративному звітуванні, зосередженому на інтегрованому звітуванні про ESG-діяльність (екологічну, соціальну, управлінську).

Розвиток системної інтеграції в управлінні підприємствами є актуальним з кількох причин.

По-перше, у сучасних умовах бізнес-середовище постійно змінюється і підприємства повинні бути готові до адаптації у відповідь на нові виклики. Системна інтеграція дозволяє створити гнучкі та ефективні системи управління, які легко адаптуються до змін.

По-друге, інтеграція різних компонентів управління, таких як фінанси, виробництво, облік, планування, звітність та інші, дозволяє підприємствам оптимізувати свою діяльність та підвищити ефективність використання ресурсів. По-третє, системна інтеграція сприяє покращенню комунікації між різними рівнями управління підприємствами. Це сприяє швидшому прийняттю рішень та виконанню завдань, що є важливим для забезпечення конкурентоспроможності, адаптації до змін та оптимізації управлінських процесів на підприємствах. З таких позицій розвиток системної інтеграції в управлінні підприємствами потребує розробки та постійної актуалізації його концептуальних, теоретико-методологічних, методико-прикладних засад.

В цьому контексті варто відзначити наукову значимість і практичність дисертації Цікала Є.І, її високу актуальність.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що дисертація виконана в межах науково-дослідних робіт кафедри обліку і аудиту Львівського національного університету імені Івана Франка: «Проблеми теорії та практики обліково-аналітичних наук в умовах гармонізації до стандартів ЄС» (номер державної реєстрації 0118U000599), «Розвиток обліку, аналізу і контролю в господарській системі України» (номер державної реєстрації 0114U004776), «Обліково-аналітичне забезпечення сталого розвитку бізнесу в умовах цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0121U114604) (довідка № 2227-Н від 31.08.2023). Це теж свідчить про зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами.

Ступінь достовірності і обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертаційної роботи

Основні результати дисертаційної роботи автора *повною мірою обґрунтовані.*

В основу дослідження покладено актуальні праці вітчизняних і зарубіжних науковців за проблематикою інтегрованого підходу до управління діяльністю і розвитком суб'єктів господарювання, його інформаційного забезпечення, ефективності та управлінських рішень. Перелік використаних джерел в дисертації складає 421 найменування.

• *Достовірність* підтверджена: відповідністю отриманих результатів виконаним завданням; відповідністю висновків за структурними частинами дисертації змістовному наповненню частин; посиланнями на джерела інформації, що відносяться до змістовно відповідних текстових викладень матеріалу.

На користь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів дисертаційної роботи свідчить застосування широкого спектру методів наукового дослідження – синтез і аналіз, системний, індукції та дедукції, групування і систематизування, статистичний аналіз, структурно-логічний аналіз, кореляційний аналіз, експертні оцінки, алгебра логіки, морфологічний аналіз, історичний тощо.

Наукові положення, висновки і результати дисертації достатньо обґрунтовані та відображають за суттю розроблені автором концептуальні, теоретико-методологічні і методико-прикладні засади розвитку системної інтеграції в управлінні підприємствами.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків та результатів дисертаційної роботи підтверджується і тим, що вони розглянуті та схвалені на чималій кількості міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи

Дисертація складається із вступу, 5 розділів, 15 підрозділів, висновків за розділами і загального (підсумкового) висновку, списку використаних джерел (421 найменування), 13 додатків. Обсяг основного тексту становить 360 сторінок. Вона характеризується послідовною структурною побудовою та за своєю архітектонікою є комплексним і завершеним науковим дослідженням.

Перший розділ «Теоретичні та прикладні засади системної інтеграції в управлінні підприємствами» розкриває сутність і значення системної інтеграції в управлінні підприємствами в засадничих теоретико-методологічному і прикладному аспектах її розвитку (с.64-94); містить: а) концепцію розвитку системної інтеграції (с.94-119); б) розробку інтеграційного базису та розкриття його елементів з концептуально-конструктивним встановленням в системі управління (с.120-140); в) загальносистемні інтеграційні ознаки за усіма видами інтеграції з виділенням провідного інформаційно-економічного виду (с.140-148).

Другий розділ «Аналізування та оцінювання інтеграційних процесів в управлінні підприємствами» містить: а) розроблені методичні положення з аналізування інтеграційних процесів в управлінні підприємствами для застосування в об'єктно-орієнтованих методиках аналітичної підготовки інтегрованих рішень та аналізу їх реалізації (с.153-164); б) оцінювання самоорганізації інтеграційних процесів за допомогою статистичного аналізу варіювання значень індикаторів рівня самоорганізації за інтеграційними підсистемами підприємств (с.164-178); в) узагальнення досвіду системної інтеграції в управлінні суб'єктами господарювання із зазначенням тенденцій розвитку та акцентуванням на використанні інформаційних систем в процесі системної інтеграції, з інтерпретацією результатів кореляційного аналізу впливу чинників зовнішнього середовища на функціонування інтеграційних структур на макро і мікрорівні Львівської області; узагальнення впливів на індикатори рівня самоорганізації інтеграційних процесів як істотних ознак, потрібних для моделювання управлінських рішень в процесі системної інтеграції на підприємствах (с.179-189).

Третій розділ «Системна інтеграція в управлінні підприємствами в умовах самоорганізації їх діяльності» розкриває методологічну сутність поєднання інтеграції та самоорганізації в управлінні підприємствами, базуючись на концептуальному поданні реінтеграційних перетворень та самоорганізації інтегрованої системи управління (с.195-213). У розділі також: а) апробовано алгоритм стикування інтеграційних і самоорганізаційних ознак за Звітом про управління, ДСТУ ISO 90001:2015 «Системи управління якістю» та підсистемою обліку і аналізу системи управління підприємства (с.215-222); б) розроблено концептуальне підґрунтя розвитку системної інтеграції в управлінні. Його подано як інтеграційно-самоорганізаційний концепт інформаційно-економічного управління діяльністю та його елементи (с.223-248); в) розроблено принципову модель реалізації інтеграційного процесу в умовах самоорганізаційної рефлексної взаємодії агентів-суб'єктів господарювання (с.248-256).

Четвертий розділ «Інформаційне забезпечення розвитку системної інтеграції в управлінні підприємствами» формує інформаційну основу системної інтеграції в управлінні підприємствами: а) складом показників економічного та інтеграційного станів, «економіко-інтеграційного» стану (с.261-272); б) технологією формування та ідентифікування цих показників на основі реквізитної рецепції інтеграційних і господарських дій за бізнес-процесами (с.272-281). У розділі виконано якісний аналіз змін значень показників ефекту діяльності і ступеня інтеграції та виділено шість видів комплексного стану. Дано оцінку типам економічного й інтеграційного станів на предмет їх підсилення і послаблення та впливу дезінтеграції (с.281-303). Описано вплив податкового чинника на інтеграційні процеси в управлінні підприємствами в контексті рефлексивного реагування в центрах відповідальності на податкове навантаження за його складовими елементами (с.303-319). Обґрунтовано доцільність технологічного інтегрування моментів виникнення податкового зобов'язання та кредиту з моментом надходження виручки та сплати податку до бюджету (с.320-331).

П'ятий розділ «Моделювання управлінських рішень в процесі системної інтеграції на підприємствах» містить формалізовану базу процесів ухвалення і реалізації рішень у формі розробленої інформаційно(сигнально)-алгоритмічної моделі функціонування ієрархічних систем управління (с.336-356). У розділі розкрито функціональні можливості програмних систем підтримки рішень в інформаційних системах управління та їх розширення шляхом доповнення процесів ухвалення і реалізації рішень інтеграційними компонентами і втілення цих якостей в додатках з підтримки рішень в ERP-системах (с.356-364). Запропоновано концептуальну структуру інформаційно-економічного механізму ухвалення і реалізації управлінських рішень в інтегрованих системах управління, в якій інформаційні і економічні компоненти механізму функціонують з допомогою системи підтримки рішень, структурування та процесно-процедурної інтеграції рішень в межах розв'язання завдань управління господарською діяльністю, інтеграцією і самоорганізацією (с.364-380). Структуровано позиціонування процедур ухвалення і реалізації рішень, де виконання процедур передбачає опрацювання показників інтеграційно-самоорганізаційних ознак та ефектоформуючих показників діяльності, ступеня інтеграції й ефекту діяльності. Обґрунтована одночасна ідентифікація інтеграційно-самоорганізаційних ознак і інформаційних ознак, які підтвержені реквізитами встановлення бухгалтерських кореспондуючих рахунків за господарськими операціями бізнес-процесів (с.380-391).

Автором дисертації чітко окреслено мету та завдання дослідження, обґрунтовано теоретичні і методичні підходи щодо їх виконання, розроблено та апробовано відповідні пропозиції, які у своїй комплексності є науковим шляхом вирішення окреслених проблем.

Це дозволяє стверджувати, що дисертація Цікало Є.І. є оригінальною науковою працею, яка виконана на належному теоретичному і прикладному рівні. Зміст роботи та багатогранність висвітленої проблеми свідчать про різносторонню і, водночас, комплексну наукову компетентність її автора.

Наукова новизна положень, висновків та результатів дисертації

Елементи наукової новизни у роботі викладено коректно, послідовно і системно, підтверджено публікаціями автора. Науковою новизною характеризуються такі результати дослідження:

– *вперше* розроблена концепція розвитку системної інтеграції в управлінні підприємствами, яка полягає у: а) застосуванні інтеграційного базису як платформи системної інтеграції в інформаційно-економічному контекстному управлінні ESG-діяльністю, з орієнтацією на використання стандартів корпоративного інтегрованого звітування і стандартів систем управління (с.94-101); б) встановленні та змістовній характеристиці уніфікованих інформаційно-економічних елементів системи управління і звітності підприємств (с.101-108); в) виокремленні загальносистемних інтеграційних ознак та їх поєднанні з ознаками самоорганізаційного управління (с.104, с.109-118); г) закріпленні систематизованих інтеграційно-самоорганізаційних ознак за інформаційними блоками IMS і стандартами систем управління в IMSS, виходячи із зв'язків інформаційних блоків із стандартами систем управління (с.113-119). Результат підтверджено публікаціями № 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 49, 50, 51, 52 реферату;

– *вперше* сконструйований інтеграційний базис для системи та механізму ухвалення і реалізації управлінських рішень, продуктом функціонування якого виступають інтеграційні ознаки, яких набуватимуть елементи і процеси в системі управління, яка перетворюється на інтегровану (с.94-95, 120-131, 133-146). Результат підтверджено публікаціями № 2, 6, 16, 44 реферату;

– *новацією* є обґрунтування інтегрованого процесу як результату інтеграції, який уявляє собою процес набуття об'єктом управління інтеграційних ознак, вироблених в інтеграційному базисі (с.92-95, 203, 248, 253). Результат підтверджено публікаціями № 1, 8, 9, 10, 51, 52 реферату;

– *нові ознаки* отримала модель реалізації інтеграційного процесу в умовах рефлексної взаємодії агентів-суб'єктів господарювання, яка враховує вплив станів підприємств через когерентне релевантно-параметричне оброблення інформаційно-економічних образів агентів-суб'єктів, що зближуються, чим уможливує знаходження взаємовигідних інтегрованих рішень для бізнес-процесів та (с.252-256). Результат підтверджено публікацією № 13 реферату;

– *оригінальним* є авторське бачення поєднання процесів інтеграції та самоорганізації в інформаційно-економічному управлінні діяльністю підприємства, яке проявляється у кількох об'єктах: якісні інформаційні й економічні властивості управління; види управління, інтеграційний базис, інтеграційні і самоорганізаційні процеси, бізнес-процеси, стан гомеостатичної рівноваги, комплексний економіко-інтеграційний стан, рішення з інтегрованого управління бізнес-процесами і станами (с.223-247). Результат підтверджено публікаціями № 10, 16, 17, 24, 57, 58, 71 реферату;

– *оригінальним* є трактування взаємопов'язаних понять інтегрованого звітування та інтеграції підсистем системи управління підприємства шляхом

застосування спільних інтеграційно-самоорганізаційних ознак (с.65-69, 86-101, 118-119, 215-222).

Результат підтверджено публікаціями № 2, 3, 4, 8, 9, реферату;

– *удосконалено* процес інтегрування стандартів звітування і стандартів систем управління підприємства за рахунок авторського поєднання інтеграційних і самоорганізаційних ознак на базових категорійних елементах, інформаційних блоках стандартизованого звітування й стандартизованих підсистемах управління (с.214-222).

Результат підтверджено публікаціями № 3, 4, 6, 9 реферату;

– *новітньою* є концепція ідентифікування комплексного стану підприємства за його економічною й інтеграційною складовими, яка передбачає врахування самоорганізаційних перетворень в системі управління та рецепцію інтеграційних ознак на рівні облікових інформаційних реквізитів, показників діяльності та індикаторів інтеграційних ознак (с.263-281).

Результат підтверджено публікаціями № 11, 12, 37, 56, 60 реферату;

– *удосконалено* концептуальні теоретико-методичні підходи до якісного оцінювання варіативних комплексних станів підприємства, за якими: а) оцінюються зміни показників ефекту і ступеня інтеграції та б) інтерпретуються впливи на них відповідних факторів діяльності та інтеграційних ознак співвідносно до досягнення стану гомеостатичної рівноваги в межах самоорганізаційного управління; в) обрається доцільний напрям пошуку рішень в управлінні станом (с.281-303).

Результат підтверджено публікаціями № 11, 12, 17, 50, 56 реферату;

– *удосконалено* методичні засади оцінювання фінансових результатів діяльності підприємств, де передбачені: а) рефлексивне реагування на податкове навантаження в управлінні бізнес-процесами та б) пошук інтегрованих рішень між агентами-суб'єктами для отримання бажаного економічного результату на основі когерентного релевантно-параметричного оцінювання агентних образів для зближення в ухваленні рішень (с.248-256; с.303-331).

Результат підтверджено публікаціями № 13, 18, 23, 24, 26 реферату;

– *новітньою* є інформаційно(сигнально)-алгоритмічна модель процесів ухвалення та реалізації ієрархічно субординованих управлінських рішень, що побудована на основі формалізування взаємодії керівного і керованого елементів системи управління на підприємстві і забезпечує інтеграційно-самоорганізаційні ознаки в бізнес-процесах та їх формалізоване інформаційне відтворення (с.337-347).

Результат підтверджено публікаціями № 19, 40 реферату;

– також *вперше* запропоновано структурне позиціонування інформаційно-економічного механізму ухвалення та реалізації управлінських рішень в інтегрованій системі управління на підприємстві, де інформаційну й економічну компоненти механізму реалізує система ухвалення й реалізації цих рішень, що взаємодіє з функціональними підсистемами на інтеграційному базисі системи управління при розв'язанні функціональних завдань управління на основі процесно-етапно-процедурної інтеграції рішень (с.364-391).

Результат підтверджено публікаціями № 14, 15, 53, 55, 59, 60 реферату.

Теоретична і практична цінність результатів дослідження

Для економічної науки мають *теоретичну цінність* такі результати:

- структурно-логічна модель реінтеграційних перетворень в процесі самоорганізації інтегрованої системи управління підприємством;
- визначення загальносистемних інтеграційних ознак для досягнення та наукове обґрунтування утримання системою статусу інтегрованої на загальносистемних самоорганізаційних ознаках гомеостазису системи;
- теоретико-методичні підходи до якісного оцінювання комплексного стану підприємств;
- наукове обґрунтування та моделювання впливу податкового навантаження на фінансові результати діяльності підприємств з формалізованим описом чинників впливу;
- описова модель реалізації інтеграційного процесу в умовах рефлексивного управління та її структурно-логічна формалізація;
- структуризація формалізованих процесів ухвалення і реалізації рішень в ієрархічних системах управління та їх процесно-процедурна категорійноорієнтована імплементація інформаційно-економічним механізмом ухвалення і реалізації рішень на рівні формалізованих процедур.

Практичну цінність мають отримані в процесі дисертаційного дослідження наукові результати, які заслуговують на використання у діяльності органів державної влади, а також суб'єктів підприємницької діяльності.

Зокрема, за результатами виконання роботи мають практичне значення такі розробки, як: інформаційно(сигнально)-алгоритмічна модель процесів ухвалення та реалізації в ієрархічних системах управління, модель реалізації інтеграційного процесу в умовах рефлексної взаємодії агентів-суб'єктів господарювання, пропозиції щодо поєднання стандартів інтегрованого звітування і стандартів системи управління.

Результати наукових досліджень використані у діяльності департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації, низки вітчизняних суб'єктів господарювання, що підтверджено відповідними актами та довідками про впровадження. Основні положення і результати дисертаційної роботи впроваджені у навчальний процес Львівського національного університету імені Івана Франка. Це також підтверджено документально.

Повнота викладу положень, висновків та рекомендацій дисертації в опублікованих автором наукових працях

За результатами виконання дисертаційної роботи автором опубліковано 73 наукові і методичні праці загальним обсягом 48 д.а. (з яких особисто авторові належить 34,9 д. а.), зокрема: 39 статей у наукових фахових виданнях України (з яких 13 – публікації у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз), 3 публікації у наукових виданнях (журналах), що індексуються міжнародними наукометричними базами Scopus та Web of Science, 3 статті – у

наукових періодичних виданнях інших держав (у т.ч. 1 – у матеріалах конференції у серійному закордонному виданні, проіндексована міжнародною наукометричною базою Scopus), 3 статті – у періодичних виданнях України, що не є фаховими, 22 тез і матеріалів доповідей за результатами участі у конференціях, а також 3 навчальні посібники.

Наукові публікації дисертанта мають широку географію та разом з рефератом повною мірою відображають зміст дисертаційної роботи.

Огляд публікацій автора дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень дисертаційного дослідження у його публікаціях, кількість яких відповідно до вимог є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Відповідність теми дисертації профілю спеціальності

Зміст та результати дисертації Цікало Є.І. на тему «Розвиток системної інтеграції в управлінні підприємствами» відповідають профілю спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності):

у формулі спеціальності: як теоретико-методологічні, науково-методичні та прикладні засади процесу і форм управління підприємством (менеджмент).

за напрямками досліджень: в цілому проведене дослідження, яке представлено у дисертації, відповідає п. 16. Управління виробничо-господарською діяльністю підприємства (менеджмент).

Окремі розробки відповідають також напрямкам:

- 17. Функції та технологія управління підприємством (менеджмент) – в частині формування функціоналу інтеграційної базис-платформи управління підприємствами та методологічних підходів до побудови і функціонування інтегрованої системи управління на підприємстві, поєднання стандартів інтегрованого звітування і стандартів систем (підсистем) управління;

- 20. Принципи та методи управління підприємством (менеджменту) – в частині розроблення інформаційно(сигнально)-алгоритмічної моделі процесів ухвалення рішень, оцінювання комплексного стану суб'єкта господарювання

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

До недоліків та зауважень дискусійного характеру у дисертаційній роботі слід віднести такі:

1. Є певні проблеми з понятійно-категорійний апаратом у всіх розділах дисертації. Автор по тексту застосовує різні поняття – підприємство, організація, суб'єкт господарської діяльності. Доречно користуватися тим терміном, який обрано як ключове слово дисертації, присутнє у його назві, меті – підприємство. Або потрібно надати пояснення, чим обумовлена необхідність застосування одразу трьох понять.

2. Деякі базові категорійні елементи в дослідженні інформаційно-економічних основ інструментарію розвитку системної інтеграції в управлінні підприємствами та їхні змістовні характеристики є спірними (табл. 1.1). Зокрема, чому об'єднано такі різні характеристики як ресурсозабезпечення і ресурсовикористання (здіяння капіталів) та партнерство у бізнес-діяльності з інноваційними бізнес-рішеннями (проєктами)? Останні виходять за межі перших двох процесів та явищ. Наприклад, соціально-орієнтовані інновації. Також спірною є елемент з підрозділу «Бізнес-план» - «Всеохоплюючий зміст планованої бізнес-діяльності (певного виду або комбінованих видів) та її процесно-ресурсне забезпечення (з врахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників впливу, ризиків і можливостей виконання)». Що мається на увазі під терміном «всеохоплюючий зміст»? А якщо бізнес-план тематичний – фокусний, або локальний, то навіщо здійснювати охоплювати всі види або вид діяльності?

3. Загальна схема інтеграційно-самоорганізаційного концепту інформаційно-економічного управління діяльністю суб'єкта господарювання вказані «концептуальні види управління» (рис. 4 реферату та рис. 3.6 дисертації), які автор відносить до ключових інтеграційно-самоорганізаційних маркерів управління діяльністю суб'єкта господарювання. Водночас у тексті, що пояснює дану схему, йдеться про концептуалізацію управління (с.226-228). Незрозуміло, який з цих об'єктів має відображати схема – концептуалізацію як процес чи концептуальні види управління як результат? До речі, обидва поняття нечітко визначені. У табл.1.1 Концептуалізацію управління визначено як концепцію і середовище управління діяльністю, але на рис 1.6 дисертації та рис. 1 реферату концептуалізація управління присутня поряд з інформаційним (гносеологічним) наповненням комплексного змісту діяльності та управління нею. Як вони співвідносяться? Чи тут йдеться про концепцію управління?

4. Цікавою є розробка автора щодо рекомендованого переліку індикаторів рівня самоорганізації інтеграційних процесів в управлінні підприємствами та його обґрунтування (табл. 2.2. дисертації). До вибору підсистем зауважень немає. Однак деякі з індикаторів дуже дотично відображають самоорганізацію інтеграційних процесів. Наприклад, щорічний індекс витрат на маркетинг не завжди відображує те, що заявлено в обґрунтуванні, – розвиток бренду підприємства, каналів просування продукції, цінової політики, способів стимулювання збуту тощо без цілеспрямованого управлінського впливу. Він, скоріше, відображує коливання бюджету витрат на маркетингові заходи і все. У чому тут полягає самоорганізація? Аналогічне зауваження до індикатору кадрової системи – рівень середньоспискової чисельності працівників. Він не корелює з обґрунтуванням.

5. Є деякі інформаційні прогалини у дисертації, зокрема:

- опис трансформаційних розгалужень в життєвому циклі інтегрованої системи управління підприємством (рис.3.1) та його опис (с. 198 і далі по тексту) значно виграв би, якщо б автор розкрив детальніше першу частину блоку «Злиття системи управління з іншими системами або припинення існування» - в частині інших систем – з якими саме системами може злитися система управління підприємством;

- формулювання загальносистемних самоорганізаційних ознак в управлінні підприємствами (табл. 3.1) має чітку вертикаль, однак горизонталь утворює спірні моменти в частині кореляції самоорганізаційних вимог з самоорганізаційними ознаками. Зокрема, сумнівною є доцільність об'єднання стійкості стану і структури системи у ознаку CO_3 , з ентропійності, розширеного трактування ознаки (CO_4) з рефлексивності, що робить інформацію завеликою та некерованою;

- у п.4.3 Вплив податкового чинника на інтеграційні процеси в управлінні підприємствами: опис центрів витрат і прибутку підприємства (тобто його структурних одиниць) продовжує опис податкового навантаження, яке розкривається вже на рівні «суб'єкта господарювання» та «продавець-покупець». Який між цими частинами дослідження є зв'язок – незрозуміло. Потребує додаткових пояснень те, як саме впливає податковий чинник на інтеграційні процеси в управлінні підприємством на рівні центрів витрат та прибутку та який між ними зв'язок.

6. Є питання до деяких моментів розділу 5. По-перше, до структурного позиціонування інформаційно-економічного механізму ухвалення і реалізації управлінських рішень в інтегрованих системах управління підприємствами (рис. 5.3). Незрозуміло, чому відсутня ресурсна інтеграція, про необхідність якої раніше стверджував автор. По-друге, до параметризації процедур ухвалення та реалізації управлінських рішень в інтегрованих системах управління підприємствами. На с. 387 автор стверджує, що «опрацювання показників ознак і формування ефекту у межах процедур ухвалення та реалізації управлінських рішень в інтегрованих системах управління підприємствами проходить на рівнях: сприйняття впливів на показники і реагування на впливи». Щодо опрацювання ознак питань немає, але формування ефекту на етапі сприйняття впливів на показники потребує додаткової аргументації.

7. Робота не позбавлена певних стилістичних недоліків. Також зустрічаються формулювання дещо зайві та ускладнені, які було можливо спростити без втрати суті. Зокрема, це й ускладнені конструкції визначення наукової новизни: концепції структурного позиціонування інформаційно-економічного механізму ухвалення та реалізації управлінських рішень в інтегрованій системі управління на підприємстві, де наводиться значна кількість дрібних уточнень.

Водночас зазначені зауваження жодним чином не знижують загальної позитивної оцінки роботи, а лише можуть слугувати предметом наукової дискусії під час захисту представленої дисертаційної роботи.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

Порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації) в дисертації, рефераті та наукових працях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційної роботи Цікала Євгена Івановича, не

встановлено. Це підтверджує, зокрема, той факт, що автор має 4 публікації у виданнях, які входять до наукометричних баз Scopus та Web of Science, а також у відомих вітчизняних фахових виданнях, де здійснюється обов'язкова перевірка на наявність плагіату.

Відповідність дисертаційної роботи вимогам МОН України

Дисертація Цікала Є.І. на тему «Розвиток системної інтеграції в управлінні підприємствами» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем самостійно. Вона містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати у галузі економічної науки, одержані здобувачем особисто, які мають практичну та теоретичну цінність і підтверджуються актами та довідками, що засвідчують проведення здобувачем досліджень.

Дисертацію виконано за науковою спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) відповідно до переліку, який затверджує МОН, а її зміст та результати відповідають паспорту зазначеної наукової спеціальності, затвердженому МОН.

Дисертація відповідає принципам академічної доброчесності, містить обґрунтовані висновки на основі одержаних здобувачем достовірних результатів, характеризується єдністю змісту. Вона свідчить про особистий внесок здобувача в науку щодо розв'язання важливої теоретичної проблеми, яка полягає у розробленні теоретико-методологічної бази та інструментарію системної інтеграції в управлінні підприємствами.

Дисертація виконана державною українською мовою, якою автор володіє у професійному плані на високому рівні. Стиль дисертації відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, а також відзначається логічністю, послідовністю, системністю й обґрунтованістю.

Структура дисертації цілком узгоджується з її назвою, метою і завданнями дослідження.

Текст реферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи.

Таким чином, дисертаційна робота Цікала Є.І. за змістом, рівнем новизни та якістю теоретичних, методологічних, методичних та практичних розробок *відповідає вимогам п. 6, 7, 8, 9 чинного «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197.*

Загальний висновок

Дисертаційна робота Цікала Є.І. «Розвиток системної інтеграції в управлінні підприємствами» є завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що містить раніше незахищені наукові положення, висвітлює актуальну проблему, має вагомe теоретичне та практичне значення. Тема роботи, її зміст, об'єкт і предмет дослідження, а також положення та

висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Отримані результати дослідження є вирішенням наукової проблеми щодо розроблення теоретико-методологічної бази та методичного інструментарію системної інтеграції в управлінні підприємствами.

Таким чином, дисертація Цікала Євгена Івановича є завершеною науковою роботою та за своїм змістом і структурою відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, які висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, а її автор – Цікало Євген Іванович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

директор навчально-наукового інституту
економіки та менеджменту
Національного університету
«Одеська політехніка»,
д.е.н., професор

Світлана ФІЛИПОВА

Підпис Філіппової С.В. засвідчую
Проректор з наукової та
науково-педагогічної роботи
Національного університету
«Одеська політехніка»,
д.т.н., професор

Дмитро ДМИТРИШИН